

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gaseta noe de 2 ori; Mercuria si Duminea,
FA's, candu concedo s'jatoriale. — Pretului:
1 p. au 10 h., pe 1/4 B. h. v. s. Tiri estere 12 h.
v. s. pe unu sau 2 1/4 galbini moe. sun'atoria.

Anulu XXXIV.

Se prenema la postele c. r., si pe la
DD. corespondenti. Pentru serie 6 cr.
Taco's umbrale a 30 cr. de facare pu-
blicare.

Nr. 19.

Braslovu 186 Martiu

1871.

MONARCHIA AUSTRO-UNGARICA.

Transilvania.

Braslovu 18 Martiu 1871.

Resultatulu de pana acum alu conferintloru din Londonu, de si p'ote av' urmari serioase si er' espuse pericolulu cu succesulu timpulu, alu in presenta e pentru Romanii totasi in prima linia imbucuratori. Recunoscerea oficiala a nimirii statulu „Romanii” da una garantia la considerarea natiunii romane ca recepta in concertulu natiunilor europene, ca autonoma pe deplinu in causele sale interne si resp. si estere.

Cestiunea dunar'na respingundose pretensiunile austro-maghare remase inca 12 ani increditaia comisiunii dunar'ne si fortulu statelor riverane. — „Romania” ne aduce despre acestu resultatu urmatori' telegrama:

„Londonu 13 Martiu. Granville si Esfield, facu comunicari identice celoru doue camere. Conferint'ia, impreuna cu reprezentatele Francei, a subscris astadi tractatulu, prin care se desfiinta clausule relative la neutralizarea marel negre. Restrictiunile actuali relative la inchiderea Dardanelor si Bosporulu sunta modificate astfel, incatu Port'ia se p'ote permite intrarea corabieloru de rebela ale puterilor amice, in timpul de pace, deca va erode de trebuinta. Spre a executa stipulatiunile tractatulu de Parisu, conferint'ia a stipulatu durat' de 12 ani pentru comisiunea dunar'na, neutralizarea continua a laceratoru de competint'ia ei, deja existenti sau ce voru fi, a se cere inca, reserandu inca Portii dreptulu de a face se stationeze la gurile Dunarei corabile de rebelu. Conferint'ia a subscris unu protocolu specialu stabilindu, ca conformu dreptulu giutiloru, nici o putere n' are dreptulu de a desfiinta sau modifica singura tractatele. Mane va fi s'indint'ia finale formal'e.”

Acum desfiintundose neutralitatea marei negre Rusia devenindu netiermura va impl' litoralele respective de arsenale, va restabili forturi si va crea flota dupa placu, si ea erasi va apasa ca unu alpe greu asupra Turciei si a causei orientale, intocma cum apasa inainte de an. 1856. Prin restitueru dreptulu Portii de a lasa in Dardanele nalle bellice dupa placu s'a mai adausu er' unu pericolu, ca-co si Rusiei p'ote da Turcii acosta voia se-si treaca flota' in marea internu. Prin desfiintarea neutralizarii deltei Dunarei si punerea gurilor ei supu protectiunea nemidlocita a puterilor contractante, dotele rusa ca si turca inca nu se oprescu a da buna demint'ia pe lunga gurele Dunarei; ni se pare deca, ca nu eronamu, deca numimu acestu resultatu alu conferintloru din Londonu una victoria a Rusiei in orientu, trasa din aliant'ia cu Prusia, care p'ote merge si mai departe. Bucuri' diurnalorume romane deca pentru acestu succesu e invitata la necesitate unei privighiri cu multu mai neadorit' si mai afecte, pentru a corespunde Romanii a increderei, de care s'a facutu partasia cu misiunea vighierei la Dunare in favore civilizatiunii europene. —

Rusia' arm'za mereu, Italia' si Anglia' asomene, aliant'ia rusa-pressa e facta si se p'ote prelesu si santu, deca nu s'a santitu pana acum, Austro-Ungaria' o statu militaricu cu obligatiune de a porta arma' totu natulu; ce va mai fi, deca acosta trinitate se va uniala? Atata armare presupuno

venare unu scopu de restauratiune, de noce laure preaculate, incatu la inchierea pazei in occidentu ne amu p'ote teme de invierea rebelului in orientu si sudu. —

Din Francei' ne sosi o scire electrica din 14, ca agitantiile in Parisu, in Belleville crescu si se p'rovoa armat'ia la noua insurectiune prin placate. Asemene se face si prin unele cetati din departamente, din causa' rusinosu pazei. —

Dela Berlinu 14 se telegraf'za, ca cu privire la starea si atitudinea din Francei' comand'ia armatoru germane a ordinasu, ca toti ostasi disponibili, afara de militia (landwehr), se remana in Francei'. —

Nunai acum se intrunescu la Bruscel' comisar'ii pentru pacea definitiva. Din partea Prusiei se tramise d. Arnim. Oine mai sci ce dificiltati mai potu nasce si de aici. —

Se trocema la diet'ia sas'esa din Sibiu. Universitatea natiunii sasesci dela inceputulu sesiunii acesteia s'a ocupatu cu preferintia de obiecte economice in sediintele publice. Una cestiune, si aceea cea mai importanta din tote problemele, ce are acosta dieta de resolvata, e cestiunea regularii referintloru municipale pentru fondulu regiu. Inca la inceputu, candu se alese comisiunea pentru prelucrarea unu proiectu de lege despre regularea acestoru relatii, divergea partitulu in punctulu competintei universitatii natiunii sasesci, din fondulu regiu. Partii' sasiloru teneri dimpreuna cu membrii romani si maghiari, cati se ada, pretendea, ca universitatii natiunii sasesci nu i compete aici alta infuientia in fondulu r., decatu numai infuient'ia votulu consultativu. Partii' vechia sasa inose, punenduse pe terenulu dreptulu istoricu, care li se pastru si prin § 11 alu art. 43 de lege din 1868, adica legea unieui Ungariei si Transilvaniei, care ignora cu totul pe natiunea romana, precum in comitate asia si in sasime, pretendea dreptulu de unu votu decisivu pentru universitatea natiunii sase, der' partii' juna esi cu masoritate, cadindu sasilu vechi in minoritate, inse pelungu reservaru dreptulu, basatu pe lege, intr' o declarare in protocolu, data de catra dep. Budaker si consoci inca in 14 Ian. a. c. Asia aceste doue partii se aha principialmente intru sine diferitorie. — § 11 din citata lege suna asia:

„Universitatea natiunii sasesci se lasa si pe viitoru in s'er' sa de aciritate in conformitate cu art. de lege XIII din an. 1791, pr lunga reservaru dreptulu de superinspectiune alu Mai. Sale, esecroendu pe calea ministeriului ung. responsabile, cu acta deosebire, ca conflictsulu natiunale nu mai are juridicitiune judicial'e.”

Art. XIII din 1791 dice, ca natiunea sas'esa si universitatea ei cu tote scoanele, districtele, cetatile, orasiile, comunele si magistratelo atatu la alegerea oficialiloru, catu si in administratiunea politica, economica si juridica se voru conserva in statulu legalu, conformu diplomeli leopardine.

Din punctulu de vedere alu dreptulu concesu universitatii sase in legea unieui, sasilu vechi pasiescu deca pe unu terrenu, — ca cela alu unieui de 3 natiuni, — pe tacute —, inse totu cu scopu de a se reingradi in contra elementoru neseaso, si in puterea legeli p'ote, ca voru si reesi, indatu ce se voru polu provede cu masoritate de alta data; — er' partii' sasiloru juni se va retrage sub co-

perisulu acelaasi, indatu ce voru vede si ei, ca perdu din mana catu de putina infuientia natiunale, pentruca sci, ca dreptulu si numai dreptulu e puterea, si dreptulu sta in lege, cum l'au facutu omeni, nu Ddieu. —

Acum s'au publicatu si proiectele masoritatei, adica a junioru sasilu si alu minoritatei cu vechii sasilu din comisiunea aleasa pentru elaborarea proiectulu despre relatiunile municipali, in care er' se deosebesc acelesi partile in multe puncte.

Ambe aceste proiecte se inviescu, ca impartirea de pana acum se remana cum a fostu in 11 municipia, sau dupa sasilu vechi in 9 scaune si doue districte cu activitate municipale, cu dreptu de asi face facare municipii pentru causele sale deosebesc acelesi partile in multe puncte.

Ambe aceste proiecte se inviescu, ca impartirea de pana acum se remana cum a fostu in 11 municipia, sau dupa sasilu vechi in 9 scaune si doue districte cu activitate municipale, cu dreptu de asi face facare municipii pentru causele sale interne (intre cari totodeun' se subintelega de sene si respingerea romanulu dela orice participare de beneficium prin statutu domesticu, pro catu nu se p'otea prin celu generale alu universitatii), cu dreptu de a sta in comunicatiune de dreptulu cu regimulu, inse proiectulu junioru subtrage universitatii dreptulu statutariu pentru causele interne presteintregu fondulu regiu (intr'ega sasime); nu numesco teritorialu decatu cu numirea de fundu regiu, impartitendulu in 11 municipia de sene, cari tote se aha universitatea ca delegatoria administrativa de averile natiunale, care se se ocupe de obiecte de interesu publicu, se aha dreptulu a-si comunica parerile sale celorlalte municipia si regimului, dreptu de petitiune la dieta, dreptu de reprezentatiune, der' dreptulu statutariu in causele interne i lu delega, si minoritatea vechi sasilu vechi tocma acesta lu considera de suhetulu sasime, care siguru este chibitulu ce p'ote tiene legate tote 11 municipiale intr'unu corpu natiunale.

Proiectulu masoritatei concede dreptulu municipieloru a se impreuna cu alte vecine, midlociundu dese inuintr'ia ministralu de interne si a universitatii, candu s'ar intempla ca regimulu se vrea a face arondari in municipia. Proiectulu minoritatei inse face crize modificare de margini in municipia dependenta dela invierea universitatii natiunii sase. Proiectulu junioru face reprezentatiunea municipiulu dinu dispusitoria preste derogatori, er' vechiloru sasilu ei mai place burescramentulu de pana acum. Proiectulu junioru vrea, ca personalulu manipulatoriu se se asode pe v'ietia, er' oficiali pe sisee ani se se alege prin reprezentatiune occurdariu, avendu etate de 22 ani, fiindu civi ai statulu si fara crime. Vechii sasilu vreau tocma pe oficiali sei aha pe v'ietia.

Alegatorii municipiulu suntu toti, cari voru av' si dreptulu de alege deputatu dietalu, er' din Macelariu midlocul in proiectulu masoritatei prin unu emendamentu, ca in comunele tierene se aha dreptulu de alege totu cati dau 5 fiorini dare. Vechii sasilu inse vreau alta reprezentare pentru adunarea scaunale seu districtiunale ca organu alu reprezentatiunii municipiulu, incatu din satelu cu populatiune pana la 500 suflete se se tramita unu deputatu, pana la 2000 suflete doi deputati, preste doue mii 3 dep., orasiile cate patru deputati, Sibiuulu si Brasiovulu pe diunetate si satelu din aceste doue municipia alta diunetate; celelalte orasie 2/3 parte; celelalte locuri pretoralu 1/3, si deputati se fia pe cate patru ani alesi dintre acia din comuna, cari au dreptulu de alege in comunitatea locala.

La causa' comesiului sasi vechi stau pe langa procesa de pana acum, cel jui dicit, ca la propunerea ministrului de interne ele se numesc de catre rege si statulu deregatorilor universitatii se se foseze prin universitate, si dau comesiului pe se ocesivita si o multime de drepturi, ca la comitii suprema din comitate, pe candu sasi vechi nu se departea dela atributiunile ce le avea inainte de acosta.

Impartiesim acoste pentruca se tragemu luarea aminte a respectivilora de prin scaune, pentru timpul, candu se voru cere si parerile municipialora la stabilirea relatiunilor municipali, ca se papiasca ca catu e mai avantajos proiectulu municipalu, decatulu ala minoritatii si se scia in ce campana se-si arunca votulu, ca tote, ca prelunga legile mestere in folosulu altora nu ne fericum, pana candu afara de dieta' tierei nu va ave natianea romana si dieta' sa, macaru ca acosta a sasiloru, ca se avemu infantia si dreptu politiciu nationale a portu grigiu de prosperitate populoru nostu, ca ce an lingur' strainiloru remasaromu flandemi, de ni se vedu (sele in tote locurile; apoi ne avendu reprezentantia politica nationala, cum au sasi universitate, nici macaru petitiu nostre, ca romani, nu se considera decatulu de agitatumu, si ca pe atari le si arunca in camera' cu lepedaturele, unde se voru fi afandu si cele vr'o 45 de pe epoca' petitiu-naria. Se ne scutaromu der' de pulbera indiferentismulu si nu se odihnim, pana candu nu vomu deveni egal in dreptulu politicu nationale, Nasedulu, Fagarasulu si Hatiegulu inainte. —

Epistola

unui romanu transilvanu catre unu amiculu alu seu in afaceri eclesiastice si scolastice, cu datu 5 Nov. 1870*.)

In momentele acoste pline de ingrijare despre viitorulu autonomu besericescu si scoliaru ale provinciei romanee unite cu bes. Romei, candu toti pasi ce se facu in cauza' acosta, disparu fara succesulu asteptatu cu neastemperu, pentru ca se i se da si acestei provincii metropolitane concesione sa se organize pe calea sinoduloru si a congressuloru ca doradu a urgentiei cauzei acestei ardiente, vademu cercandulu sub titulu de susu unele pareri si consideratiori forte momentose, din care pentru clarificarea cauzei ne aflamu motivati a reproduce partea privitoru la acosta urgenta chestiune, spre a da latire acestora consideratiori. Dupa unele premise despre luptele bunilora pentru beserica si natiune, brosiura' continua asa:

... Opininea publica, cu mica exceptiune, se pare a se fi concentratu in congressu — ca midulocu, si ca singura' cale de puroderu.

Ba stimezu si respectelu conviergierii si parerile este din precugetare serioasa si meritata; pretiulescu congressulu, asteptu apere si scapare de elu, ca dela o institutiune straveche in beserica, adica dela congressulu sinodalu, care nu pote fi altora, decatulu — sinodulu cele provinciale sau metropolitane, — restauratu si prefacutu dupa recerintile timpulu de facia; inse atunci, candu se va realisa, si ni lu vomu fi facuta. Dera sum totu adatu convinsu, cumu calea, pe care amu apucatu, si miduloculu ce mannamu, ca se facemu congressu — suntu pe deplin eronate, si de o natura, candu in locu se ne duca la realizarea congressulu, ne voru face, de ne luca aver' nici una datu, si ca ambandu pe calea apucata, nu numai, ca nu vomu ajunge la scopu, der' totuodada nimicim si ale miduloculu efica, cari ne stau la indemana, si candu ne vomu convinge, ca congressulu s'a facutu nerrealizabilu, ne voru fi inchise tote calile si perdetu miduloculu, fara de cari, cum se scie, nu poti a-ajunge la nici unu scopu. Dileu ferescu beserica si natiunea noastra de „mintea romanuloru cea diu urma", pentru care se raga sasilu, s'o capete la timpulu seu.

Conviergerea mea este: cumu congressulu este se se realizeze prin sinodu sau sinode, se parceda dintr'ensele cu inlindaru si potere mai mare, concentrandu in sine cele mai de capelene atribute si agende ale sinoduloru dicecesane astfel, ca se reanama unele langa altele, se se ajute, prefaca si in-deplinesca unele pe altele.

Congressulu in defacia nu exisite in activitate, do si este institutiune stravechia in beserica noastra ala n'are trecutulu consecutu de noi, dera are venitoru, pe care inse numai sinodulu e lu potu da, pentru aceea congressulu, nu pote lupta, nu pote a-para beserica, din contra beserica are se lupte, ca se lu reducea in vietu... si canta se lupte cu miduloculu ce are, si cu institutiunile de acum, cari nu i se potu denega, si pentru a caroru mamur, n'are se cersiesca gratia dele nime.

Lupta dela 1843—5 treble reopacata si continuata cu forme precise, use nu in contra celoru de atunci, ca nu exisita, si nici decatulu pe calea si miduloculu de atunci, in defacia sustemulu noi, si nu neamicu, in beserica noastra, acum se ne aparamu pasive in cetate noastra, pe care inse se o prevedem, pana este timpul, cu victualiu, si se intramur sparturele;... lupta inse se o portamur pe calea si cu miduloculu folosite in evulu ala XVII-le si XVIII-le.

Cine au mantuitu beserica si institutiunile ei cele parentesci, facia cu puternicul — calvinismu in alu 17-le, si facia cu si unu puternicul jesuito-calvolesimu — in alu 18-le secolu... Nu sinodulu provinciale, adica congressulu, pentru alii nu exisita, nici chiaru vr'o cativa — ca la 1843.

Beserica noastra, cu caracterulu ei, si cu siburulu ei de vietu — nesimintu ei si apropo sfarmatu si mutilatu, fu conservatu in aceli secolu barbari si intoleranti, prin — sinode — chiaru si atunci, candu veduta fiindu, avea pe unu jesuitu in capulu seu.

Acosta titlu este de ajunsu, pentru de a constata puterea si eficaclitate sinoduloru in afacore beserice, ba nici pote fi alt-cum, de ora ce sinodulu singuru represente intru' a beserica intru intulescu ei de eclesia, adica de insoire religioasa — de aici puterea lui, de aici autoritatea lui facia cu statulu si alie beserice.

Antagonistulu din secolulu 17-le si 18-le au sciutu acosta pre bine, si totusi n'au suprimatu sinodele, sciendu totu-una-data pre bine, cumu eroditiosu nu voru accepta nemica dela densu, ce nu vine prin sinodu, prin urmare nu voru ajunge la scopu; beserica nu va primi nimicu si pe nime, care vine pe alta usia, afara de usia sinodulu. Acesta eroditiosu si datina treble resuscitata si nutrita in eclesia noastra, ca institutiune pre salutaru si — conditio sine qua non a conservarii si sustinerii beserice... Putere straina n'au cateliatu a paralisa sinodulu, ca n'ar fi ajunsu la scopu... Acosta inse a ceteza' si intreprinso unu arhieru intre impingariu fatali si deservatoriu. Dela neglegerea si delaturarea sinodulu datu decaderu beserice nostre.

Dela sinodulu, acestu institutu vitalu si inalienabile ala beserice nostre (fara de a o nimici pe densu) nu ar fi investitu cu eminentulu dreptu, de a alege pre arhierulu beserice, elu ar fi ramasu pentru totodatu delaturatu, si beserica privata de principiala sa conditiune vitala. Acesta s'ar adeveri in modu elatatoru, pentru ca delaturandus sinodulu, va urma imediatu delaturarea dreptulu de-asi alege arhieru.

E bine dela ce urista! ce destin! abia a venit timpul, in care beserica s'a potutu folosi de sinodulu reactivu, si de locu 'au si delaturatu, inlocuindulu prin congressu, cum inlocuiesc unu vestimentu vechiu prin altulu nou, dera atunci, celu pu-cina asteptu pana ce vestimentulu nou este gatu, si 'ar' recumparatu dela croitoru, apoi arunci la o parte pe celu vechiu.

Dera fiinduca realizarea congressulu pe calea apucata depinde dela concederea de din afara de beserica noastra autonoma, cere lupte si timpu, fara securantia de reuse, urmasu ora, ca pana atunci se siedem cu manele in sinu, asteptandu se ne abore porumbulu friptu si se pite pe'ara' copta, in gura' pe candu legionulu de afaceri besericescu si scoliaru, stagnazea totu mereu in moanulu desolatiune stationarie, si tristie neconsultari, cari tinea de atati ani? pana candu gioru impingariu de noi, toti si tote, se misca, se ajuta, inaintaze, punu temeliu pentru venitoru ce delassera si cotirea noastra?

Ce a peccatulu sinodulu, de nu vomu se ne folosim de elu, au picatu ore peccate celoru ce l'au delaturatu si sufocatu langu timpu; asupra lui si s'au spurcatu? Iau facuta de nici unu folosu...?

Tristu, pre trist! chiaru candu beserica simte arditoarea necesitate de sinodu, in spiritulu si cu-ragulu sinoduloru din seculu ala 17-le si 18-le intaritu si lamuritu prin curagulu, cultur' si sim-tiulu de nationalitate lamuritu prin focu, ala clerulu nostru de astazi, precum si prin caldur' si sim-ta' lui interese si alipire de beserica cu

ale o institutiuni parentesci si nationali; ajutatu si imputeritu de lumina' inteligentiei nostre nationale scoliaru.

Ce pote deveni unu sinodu inchiagatu in esta modu? Ce alta, decatulu aceea ce au devenitu sinodele nostre in alu 17-le si 18-le seculu' decatulu aceea, ce au devenitu sinodele reformatorulu in totu acelu seculu' (findu dinde in Ungaria' persecutatu, precum noi in Ardelu); precum si in deceniulu trecutulu, candu avura curagulu a resiste si a frange chiaru si despotismulu lui Bach...!!

Sinodulu in estu modu instituitu in archidiece-sa, va produce in scurtu timpu, sinodele dicecesane in cele trei eparchie sufragane, si pe langa ce a-aste sinode, voru pune in ordine si miscare salu-taria cursulu machinei de administrare besericescu si scoliaru, voru intri pe cei mici la anima, voru indrepta' pe cei abatu, voru aduna' oile cele pederu, si voru delatura scandalele, imparecherea si arbitriulu — ele totu odatu voru intri in contiingere imprumtata, se voru aduna in sinodu provinciale, adica in congressu ad hoc, voru consulta de spre reactivarea sinodulu provinciale sub nume de congressu, dera ne mai place acosta nume, cu in-lindere presie intru' a provincia metropolitana, inse investitu cu atribute, dupa recerintile timpulu noi, voru faptulu impuratie ei in cercuri de alegere si reprezentare dreptu si salutaru, voru elabora statutele reactivandulu sinodu provinciale sau congressu — inaintandu dela regimu... nu pentru a le-accepta si intari, ci spre luare la cunoscentia, in pu-terea si intulescu — Juris supreme inspecti-onis.

Unu statutu de genulu acesta, unu congressu, constituitu si purescu pe calea acosta din sinodulu-noduloru, care suntu reprezentantia legalu ale beserice, investitu cu potestatu punetore de canone si dispusetiuni pentru afaceri besericescu, va fi — eo facto — legalu si autorizatu, pentru ca — sinodele au transpusu dreptulu atribute, si caditio de ale sale asupra lui; — va se dica: sinodele: au reintrodusu si inactivatu, in administrarea beserice, — sinodulu provinciale, inse sub forma noau conformu cerinteloru timpulu, necesitatiloru beserice si creditiiosiloru — spre ajungerea scopulu insoirei religioase. — Acestu sinodu prefresce, nu va ave nevoie de a fi concesu si autorizatu nici pre potestatu mireanu, nici prin alta autoritate de din afara de sinodu beserice; — de ora ce nu s'at-tredusu ceva — nou; — ci s'a reactivatu numai o institutiune a ei stravechia, ca parte integritoria si de jure competenta, adica: s'a pusu de nou in lu-carea sinodulu provinciale, care de jure l'au avutu, de jure i se cuvine se lu aba, pentru ca ca beserica — ab antiquo — metropolitana, cu trei eparchie sufragane, este in dreptu, este inse totu ma-data si necesitata de a restaura si a se folosi de acosta forma de administrare, inse — frusescu — reformatu dupa timpulu de acum, si care nu se pote, cu temelu juridicu, contrariu, nici de din a-fara, nici din sinodu beserice.

Deci der' dela nu exisite nici umbra de sperantia pentru de a pote infantia congressulu, adica sinodulu provinciale, pe alta cale afara de sinode, decu asta cale e singura legala si canonica, decu beserica in ataculu si pericolulu defacia nu posedu ala miduloculu de apere, decatulu sinodulu, dera beserica in defacia n'are alta reprezentantia decatulu pe sinodu, — de sine si se imbulsece intrebarea: care pote fi cauza' de nu se folosece beserica de sinodulu seu? de corpulu seu reprezentativu?

Responsulu nu lu potu da, nu lu sciu, nu mi l'amu pusu de scopu, nu sum datoru cu elu, de ora ce acelu responsu ar' trebni se vina din acosa parte, care a concentratu tote in congressu si su-pusu tote in nelucrare; de camu suntu dreptu cele ce mi s'au spusu:... este inse lucru interesantu, nu numai, ci de mare urgentia a scurta causele efectuelu, ce vedemu, ca covrisesce tote intru' m-ura catu, cu tote, ca pericolulu se totu ingrosia si apropia, totusi nimu se misca, nime nu pote scutura letargia' colesitoria.

Deci dela ce mi s'au spusu. Precum sciu, in 1869 au timentu clerulu archidiececanu unu sinodu partiale la Blasiu, care ar' fi pusu de tinenta excepti-onala si inainte de tote: congressulu, de aici amon-tiala generala, ce o vedemu pana la realizarea a-celui congressu, — din gratia' strainiloru si de din afara de beserica!

Dela este asia, ori nu, nu sciu; ar' fi inese lu-cru prea tristu, fiindu acesta adevercul.

Deci da — mi voi ca se observu cele urmato-rie despre afinsulu sinodu partiale.

In beserica noastra, sub numirea soborulu celu mare si — soborulu celu micu — unu functionatu trei diferece sinode. Soborulu mare este — pro-

*) Tiparita ca manuscritu. Sibiu, tipograf'ia lui S. Flitsch (W. Krafft) 1871.

prila sinodu, in care este reprezentat clerul si poporul intreg, si se compune: 1. arhiepiscopul, 2. din consistoriul metropolitan, 3. din toti protopresbiterii fungenti, in persoana, 4. din curatorii (clitori) laici ai bisericii, 5. din cate doi deputati alesi din fiecare tract protopresbiterial.

Soborale cele mici se forma in domeni doriti, adica ori din clerul diecesan; ori numai din clerul fiecarei tractu presbiteriale. — Se pare, cumca jurisdictiunea acestora din urma era totu asomene de mare, pentruca soborale cele mici putea dicta si aplica numai pedepsa soborului mic, care face 1/3 parte din pedepsa soborului mare, pe candu acestu din urma dicta si aplica amandoua pedepse.

Afara de aceste sinode, biserica noastra ca una de origine metropolitana si arhiepiscopala — ab antiquo — nesmintita au avuta in timpulu vechiu si sinodu provinciala, fundatu si prescristu in canoane sinodului a tota lumea. . . avendu si episcopii sufragane; perdindu inse aceste episcopii, au incetatu de a mai folosi pe acestu sinodu, neavendu scopu.

Ora candu va reveni timpulu, in care lucratori dela catedrala juridica in seminariele nostre clericali, voru inceta de a cultiva nechiama, pamantulu ca si pe prelucratu al dreptulu canonicu apasau, fara folosu pentru biserica noastra, si se voru apuca de cultivarea paragintului si intencionalu campu alu dreptulu canonicu resaritenu alu bisericii nostre. . . Doinne! anevrosi se desbraca datinele invetuste si intencione, fa catu de fara scopu ar fi acela.

Obvenea adica unele afaceri bisericesci intencionale, care nu suferua amanar pana la conchiama-re sinodului, ori ca impregiurari turburatori dela pacea si linistea sinodulu, d. e. rebele, epidemii, impedecan conchiama-re sinodulu la timpulu seu. — Deci pentru resolviua afaceriloru atinse si pertractate agendeloru curente, era datina legala: ca arhiepiscopulu se aduna la sinodu: 1. pe consistoriulu seu, 2. pe cei 12 jurati si soborul mare pe langa metropoliu, 3. pe curatorii (clitori) laici ai bisericii, 4. pe protopresbiterii si deputatii tractuali, cati putea lua parte dupa timpu, locu si impregiurari, si se tinea soboru micu, adica sinodu partiala. Inse in aceste sinode partiile nu se pertractatu cause generali de ale bisericii, d. e. alegera, de arhiepiscopu, afaceri atingatori de drepturile, cadutiile si prosperitate intregi biserice, a clerulu intregu si a credintiosiloru, pentruca acestea era rezervate sinodului mare.

Era celalatu soboru micu, seu sinodu partialu se tinea, si se tinea pana astazi, din partea clerulu din fiecare tractu protopresbiterial.

Este acum intrebarea: ca de care din aceste sinode se tinea celu dela Blasia din 1869?

Nesmintitu de celu micu seu partiala, de ora ce convocatori'a eschide idea sinodulu mare, candu chiama singuru pe protopropii si pe alesulu clerulu tractuale, esprimenduse: „de astadata numai clerulu se va intielege intra sena“.

Dera mai este intrebare, ca posede acela cerintiele sinodulu micu? Eu dicu, ca le posede, de ora ce numai cei 12 jurati si clitori nu fusera convocati, pentruca nu existu, fi inse convocatu consistoriulu si clerulu. Pentruca fi convocatu toti clerulu si toti protopresbiterii, pu adanga si nu detrage nimicu, pentruca dupa praesca vechia, metropolitulu era si este in dreptu, a conchiama pe toti cati putea se vina, si deca in faptu se aduna toti cei indreptatii, atunci sinodulu nu mai era micu, ci completu seu mare, prin urmare celu dela 1869, remane sinodu micu, — pentru neconvocarea de castu doi deputati de fiecare tractu.

Ma este si alta intrebare, ca indreptatulu au fostu acelu sinodu micu, a se lasa in pertractarea si decidera meritorea si obligatori'a in unele afaceri, cari atingu intriga biserice? Au fostu, incatu pentru partea reprezentata intrunsulu, pe care o si obliga deciderile lui. . . Insa scriesora conchiama-toria a precisatu scopulu acelu sinodu micu, convocandulu a se intielege despre unele afaceri, care atingu clerulu arhiepiscopianu — „numai clerulu se va intielege“.

Dera, de ora ce acelu decideri atingu introducere congrasionalu in tota provinci'a, adica readucere sinodulu provinciala si transpunerea de drepturi si cadutiile sinodale asupra aceluia, adica afaceri, cari singuru reprezentantii intregi biserice le pote decide in modu obligatoriu, adica sinodele cele mari ale tuturor 4 eparchi; urmada cumca acelu dispusiuni ala sinodulu micu dela 1869, nu indatozarea pe intriga biserice. Cu toate acestea o sustienu, cumca clerulu arhiepiscopianu nu vrea a se subtragu de sub acelu decisiuni. . .

Blasulu totdeuna a facutu inceputulu; elu l'a facutu si aici. . . Salutamu cu bucuria pe cleru, elu a datu semnu vederatu, ca intielege cerintiele timpulu seu; elu s'a lapadatu de usurarea dreptulu de datina, de a manduce elu singuru biserice. . . Un dreptu acesta cu urmari stricatosu, sub cari gemo astadi biserice, unu dreptu, pe care l'an pusu nedreptate trecutul pe umerii clerulu. . . Salutamu cu bucuria pe barbati, cari au avutu luminiile si curagialu, la cea d'antania ocaziune, a chiama in mijloculu loru pe mireni, pentru ca umera la umera se conduce, se apere si se salveze biserice eredita dela parenti.

Cu atutu dera mai tristu si mai daunosu lucru ar fi, deca s'ar adeveri, cumca dinnoce acelu credintie ca si cum deciderile acelu sinodu micu ar legu manile si garile intregi biserice, — ca si cum sinodulu ar fi delaturatu — si nu s'ar mai putea controca, ci ca-ci ar trebui se asteptamu infintiara congressulu, — chiaru deca pana atunci s'ar inchide imperati'a ceritulu, precum s'a inchisu usa feleloru, care au asteptatu venirea mirenilu, fara ca se-si fia fostu procuratu oleu in candele, pentruca luandu lucrulu stricte, nici clerulu arhiepiscopianu nu se adu in dreptu a nu se folosi de sinodu, chiaru de s'ar fi decisu delaturarea lui, — pe candu celalatu parti constitutive ale bisericii nu s'au delaturat; de ora ce, precum nime n'are dreptu a strica biserice, care este inscrite eterna, precum este Ddieu eternu, asia n'are dreptu a strica sinodulu, care este conditiune vitale, in ordinea arhieriei nostre. Delaturarea sinodulu, e lucru cu neopotinta, si dupa axioma juridica „ad impossibilia nemo obligatur“, chiaru de s'ar fi decisu acelu delaturare, ea totusi nu pote obliga pe nime. —

(Va urma.)

Cateva trasuri

din istoria scolei principale romane lapusiane.

In opidulu Lapusulu unghurescu, comitatulu Solnocului interioru, se afla o scola principale romana. Edificiulu acestei scole, ce pote face fala si onore or' carui orasulu din Transilvani'a, are unu etagiu cu patru chisii cate de 4 stanjini si unu arma in lungime si latime, — cu servescu de invetamentu pentru tote patru clasele. Aceste chisii suntu despartite cate doua prin unu ambitu asidera mare si frumoza, la capetala carea se adu in fruntariu una coridoru, — er' in parca din dreptu unu altu ambitu unghularu ce conduce in alte doua chilifitii. In factu pamentulu se afla 8 chilii ce servescu acuma de locuientia unui negociatoriu, afara de unu care e intocmita de bolta (pravalia). Acestu pomposu si grandiosu edificiu sta vis-a-vis cu biserice reformata, ce diace in mijloculu placiei. Pretiulu lui ajunge circa 10.000 fl. v. a. (diece mil florint lui austr.). — Initiati'a la redicarea acestui institutu a dat'o inca in an. 1855 ambii protopropii ai acestor' cerdu, fiindu sprigitii in planulu loru si de pretorele de atunci, carele inca in același anu facu pasii necesari pentru redicarea numitulu edificiu. In an. 1855 se incuviintari si aprobara pasii pretoreli si ai protopropiloru romani prin ces. reg. ministeriu de atunci, — si asia in 1856 poporul romanu a inceputu a aduna materialu trebuimtosu pentru edificiuu scolaru; er' pana la servirea edificiuu se ordina, ca prelegerele se tiena in case inchiriate. Lef'a invetatoriloru se mijloculu prin locuientia c. r. dno. 31 Decembrie 1856 a se scotea doua forinulu de dare. Totu c. r. locuientia e ordinatu, ca acesta scola se fia de 4 clase cu invetatori de nationalitate romana, si se stb sub directiunea ordinaratulu din Gherla, dinu cause, ca acesta ordinaratu, fiindu mai aproape de densa, o va pote mai usorui si mai bine dirige. In anulu 1858 Iuliu 25 se santi fundamentulu scolei dupa datina prin reapsautulu episcopu alu Gherlei Ioane Alexi.

Acuma, candu poporul romanu alu acesti tinentu serba serbatore frumoza si marcia, — candu elu serba din'a reinvierei si luminarei, care rumpe catasile intunecurelui — dicu acuma se miscara tote petrele, ca directiunea acestei scole se nu fia in man' ordinaratiloru romanu din Gherla, ci in acelu romanu-catolicu din Albu Iulia, — va se dica: scola aceasta facu din si cu sudorea romaniloru se fia concedutiua la libera dispoziitiune a unui episcopu unghur de confesiunea rom. cat.

Inse insednari'a fi optinuta sugramatoriloru, ca-ci genulu romaniloru ii apasara si scutira si de acestu necasu. Der' hidrele nu se odihnira, ci cu mai multa vehemencia -si incepura lupta. O lupta crancenca a intunecurelui si nesincitiu contra ince-

celatoru radia de lumina si invetiatura. Intuneculu, nesinciti'a si stupiditate, la versulu unora trimbitiu, invase. Romanii se taia in 2 grupe seu partice: in unati si nemiti, — si etc, ca prin aceasta intriganti -si au ajunsu scopulu!

Romanii de religieiua gr. or. -si retragu ofertulu anualu de 1176 fl. v. a. cum si totu materialulu ce l'a dadesu pentru sustinuti'a acestei scole, er' romanii gr. cat. se obligara in antea tuturor' a si lui Ddieu, ca ei castu voru aveu potintia nu -si voru retrage nici unu feliu de ajutoriu, ca-ci ei au lipsa de scola, lumina si invetiatura!

In urma acestui tristu evenimentu guberniulu trans. prin ordinantia sa din 4 Decembre 1858 a otaritu urmatoriile: 1. Poporul romanu gr. cat. si comonele mestecate cu rom. cat. (ungari, nemiti, slovaci etc. aflatori in Lapusiu romanescu, Strimbulu si Baiuti ca lucratori de stempori si bai din diase comune, de acestea se mai adu si in Podu-Risiei, ce la maghiarizara de curundu in Rozsa-Hidasi, Strimbulu in Horgospataka) din pretur'a Lapusulu, cum si romanu politica reformata Lapusiu unghurescu se sustinea scola cu contributiile sale de 1224 fl. v. a. 2. In scola se se propuna obiectele de invetamentu in intiesleulu ord. ministr. de cultu din 23 Martiu 1855.

Cu 13. A acesta scola se fia 3 invetatori si 2 catecheti. 4. Acia, care nu contribuescu la sustinerea scolei se platestu didactu. 5. Numele scolei se fia: „scola centrale catolica nesmintita“. — Din acesta ordinatione pote vede or' cine, ca scopulu guberniulu era de a germaniza, ca-ci din 3 invetatori si 2 catecheti se pofta, ca un invetatoriu si 1 catechetu se fia noromanii! — obiectele se se propuna in limba nemiteasa etc, er' romanii protestandu in contra denumiri obiecte, si numire de scola: catolica nemiteasa au scapate de aceste. In priviti'a instructiunii, obiectele se propunau in limba nemiteasa, der' se invetiata si romanesco, si astfel, in urma acestoru otariri, scola -si a paditu cursulu seu pana in primavara an. 1861. (Va urma.)

UNGARIA. Congressu catoliciloru intruniduse a inceputu a pertracta asupra celoru doue proiecte, ce le pregatira majoritatea si minoritatea comisiunei, alese ad hoc inca in anulu trecut. Prelati cei cu infintiua mai mare suntu pentru proiectulu maioritatei. Asia arhiepiscopulu Dr. Ludovic Haynal declaru, ca mai bine vre clerulu a se lepeda de bururile lumesci, decatu de cele spirituale. Pe noi nu ne interesea decatu a sei, deca propunerea P. Veszely, ca gr. catoliciloru se li se recunosca autonoma provinciala si dreptulu de a se organisa in congressu propriu, va da preste impunmatori, cu tote, ca orce ar decide congressulu maghiaru, nu va aveu inaintea provinciei romano vob minoritari'a nici adica. —

Desbaterea dietei se continu totu in modulu ei de pana acum. Frica de absolutismu estracostitutiunea la Bach se latiescu si prin organu publicitatii, cari credu, ca deca va urma crisea cu retragerea lui Beust, atunci nici pentru Ungari'a nu se voru coge placine deosebite. C. Andrássy merge in 13 la Viena, unde c. Hohenwart conferi in 12 cu c. Clam-Martiniu, conducatorulu feudaliloru boemi 4 ore, totu probe pana candu se voru apuca in mana de feru frenele. —

In Viena causa recuturilor a venitu acelu intru min. si senatulu deputatorulu, incata se crede, ca acesta se va disolva. —

Cronica eterna.

In Romani'a camera' totu desbate causa' d. Strousberg, care, cine ar fi creditatu, ca a aflatu intru curiti si aparatori! —

— Principesa Elisabeta Stirbey daruiescu instatiulu Elisabetanu, in deplina proprietate, alatu castelu cu loculu loru din orasiulu Bucuresci, in cari se afla actualmentu disluu institutu de fete, cati si diumetate din mosi'a sa Elisabeta seu Floocianiloru din judeciulu Teleormanu. Se accepta si se aproba acestu donatiune intocmai dupa conditiunile stipulate de donatori'a prin actulu de donatiune, legalistat de tribunalulu Ilfov, secti'a III, la Nr. 4176, din 4 Nov. an. 1870, care lu vomu publica dupa „Monitoru“.

